

Goud winning op Aruba

Toen de Spanjaarden in 1499 voet aan wal zetten op Aruba waren ze teleurgesteld. Ze vonden het een nutteloos eiland "islas inutiles", er was geen goud te vinden. Ze vertrokken weer. In 1725 zocht ene Paulus Printz, gezonden door de Kamer van Amsterdam, het Hoofdkantoor van de Westindische Compagnie, naar goud op Aruba en speurde op de Kristalberg, groef een onderaardse gang in Seroe Colorado en stuurde vaatjes met steen en erts als monsters naar Amsterdam. Daarin werd slechts een minieme hoeveelheid goud en zilver aangetroffen, dus werd besloten de pogingen van Printz te staken. Aruba is van oorsprong vulkaanachtig, dus zou er toch goud moeten zijn.

Een eeuw later, in de negentiende eeuw, leefde de goudkoorts weer op: er was goud gevonden op Aruba en gouverneur Cantz'laar stuurde zijn adjudant, kapitein Van Raders, meteen van Curaçao naar Aruba om met goud delven te beginnen. Dat was in juli 1824. In augustus 1824 volgde de gouverneur zelf, begeleid door een gezelschap hoge militaire persoonlijkheden. Zoiets hadden de Arubanen nog nooit gezien!

Vindplaats van het goud was Rooi Fluit. Daar had een jongen, Willem Rasmijn, die met zijn schapen door de rooi trok, een steen gevonden waarin goud blonk. Het was door erosie uit het kwarts losgeraakt en in een rooi gespoeld en in de klei vast komen te zitten: zogenaamd alluviaal goud. De vader verkocht de steen en ging zelf verder zoeken en van het een kwam het ander: er ontstond een ware goudkoorts op Aruba. Vissers, landbouwers, zelfs matrozen van schepen die Aruba aandeden, iedereen stortte zich op de rotsachtige grond bij de Noordkust. Om aan deze situatie een einde te maken stuurde de Nederlandse regering extra militairen om de goudvelden te bewaken. Johan Gravenhorst werd tot directeur van het werk in de goudvelden aangesteld. Deze werden tot 'onvrij' verklaard, dat wil zeggen, verboden gebied. Omdat de gebieden te groot waren om met hekwerken af te zetten, waren er toch steeds mensen die zich daar waagden om hun geluk te beproeven. Meestal onder het voorwendsel dat zij hun ezels aan het zoeken waren. De militairen die het gebied moesten bewaken ondervonden ook nog wel eens weerstand van de indringers die zich met stenen, afgevuurd door middel van slingers, verweerden. De manschappen zagen zich soms genoodzaakt met scherp te schieten om de indringers te verjagen.

De voornaamste vindplaatsen van goud waren Daimari, Wacobana, Jaburibari, Calabas, Seroe Cristal, Seroe Gerard, Matividiri, Arikok, Miralamar, Rooi Fluit, Hadicouradi en later Westpunt, waar gouderts werd gevonden. Bij gebrek aan behoorlijke materialen en machines ging het goud delven er primitief aan toe: de klei uit de rooien waarin goud moest zitten, werd in de zon gelegd om te drogen en daarna fijngeslagen; meestal op een zeildoek om het goud te verzamelen dat overbleef als de wind het stof van de gedroogde klei had weggeblazen. Ook de methode om het goud uit de klei te wassen werd wel toegepast. Na een flinke regenbui kon men het goud soms zo op de bodem van de rooi zien blinken.

De oogst aan goud laat het volgende zien:

4 augustus 1824	23 pond en 14½ ons
augustus t/m december 1824	49.908 kg.
januari tot augustus 1825	21.231 kg.

De hoeveelheden goud, verscheept naar Nederland, geven het volgende beeld:

29 augustus 1825	71.139 kg.
26 juni 1827	3.992 kg.
1 september 1829	1.180 kg.
11 augustus 1830	14.085 kg.

Tegenover de opbrengst van de goudwinning stonden natuurlijk ook kosten die ten laste van de overheid kwamen. Aanvankelijk (1824 en 1825) werd er winst gemaakt maar in 1826 moest er uit de staatskas geld worden bijgelegd. In 1827 was het tekort behoorlijk: bijna Fl. 16.000 uitgaven tegenover nauwelijks meer dan Fl. 9000 aan inkomsten. In juli 1828 besloot de directeur van de goudmijnen de werkzaamheden te staken. In 1829 werd de gouddelving vrij verklaard. Dat hield in dat particulieren bij loting een perceel konden krijgen tegen een concessie van vijftien gulden per jaar per perceel. Het enthousiasme hiervoor was niet groot, de opbrengsten gering. In 1832 werd er bijna geen goud meer gevonden en waren er nauwelijks nog vergunninghouders werkzaam. In de jaren daarna werden de concessievoorwaarden dan ook versoepeld.

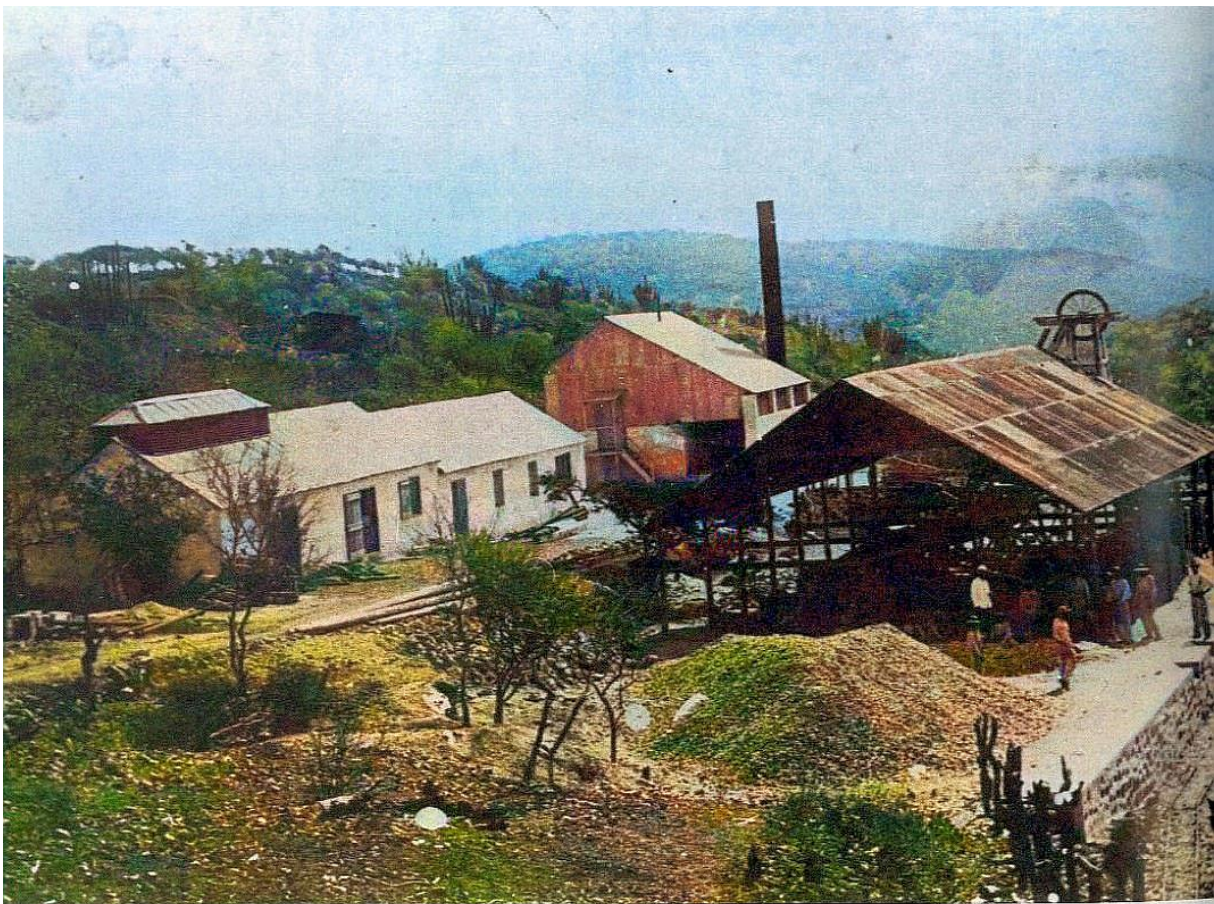

Goudbewerking bij Bushiribana

In 1867 werd een concessie voor 25 jaar verleend aan de in Londen gevestigde Aruba Island Goldmining Company, Ltd.. Deze firma bouwde in 1872 op Bushiribana aan de Noordkust een goudsmelterij, in de haven van Oranjestad een pier en tussen de haven en de goudsmelterij een 10 km. lange weg. Het erts kwam voornamelijk van Seroe Plat en de Cristalberg. Er werd in de eerste twee jaar 2938 ton materiaal verwerkt en 2075 oz. fijngoud geproduceerd. Het erts werd eerst met een stampmolen bewerkt. Aanvankelijk werd het zeer giftige kwik gebruikt om het goud uit de steengruis te halen. Het kwik was echter niet alleen giftig maar liet ook veel goud achter (tot circa 50%).

Daarom werd in 1897 een nieuw procédé toegepast om het goud van het erts te scheiden, het zgn. 'cyanideproces'. Met behulp van een oplossing van natriumcyanide werd uit de fijngemalen kwarts het goud gehaald. Dit gebeurt door het eerst fijn te malen tot een poederachtige consistentie. Vervolgens wordt het gemengd met water en chemicaliën, zoals cyanide, om het goud te scheiden van het andere gesteente. Dat mengsel wordt vervolgens verhit, waardoor het goud zich bindt met de chemicaliën en kan worden geëxtraheerd. Dit proces staat bekend als cyanidatie. Het gewonnen goud wordt vervolgens verder verfijnd om onzuiverheden te verwijderen en de zuiverheid te verhogen. Dit kan worden bereikt door middel van verschillende technieken, zoals smelten, elektrolyse en chemische behandelingen. Het bleek een schot in de roos en zelfs uit het residu-erts van de oudere methode bleek nog goud te kunnen worden gewonnen.

Om het primaire goud, dat in kwartsgangen voorkomt, te kunnen delven moesten er mijnen gegraven worden. Bij Jaburibari (bij seroe Kristal) zijn nog 4 mijnschachten terug te vinden van minstens 10 meter diep. Bovenop Seroe Cristal is het hele mijnbouw gebied te overzien. De omstandigheden waaronder in de mijnen gewerkt werd waren uiterst primitief: geen mechanische werktuigen, geen liften om de mijnwerkers in en uit de mijn te krijgen: mens en materiaal werden per emmer de mijn in- en uitgehesen! Wie de mijn inging werd met één been in de emmer staand naar beneden getakeld, het andere been was nodig om botsingen met de wand en draaien van de emmer te voorkomen. Boven werd door twee man het touw met de emmer over een katrol naar beneden of naar boven getakeld. Beneden heerste een drukkende hitte en verlichting was er alleen door een enkele kaars. Dat het fysiek enorm zwaar werk was spreekt voor zich.

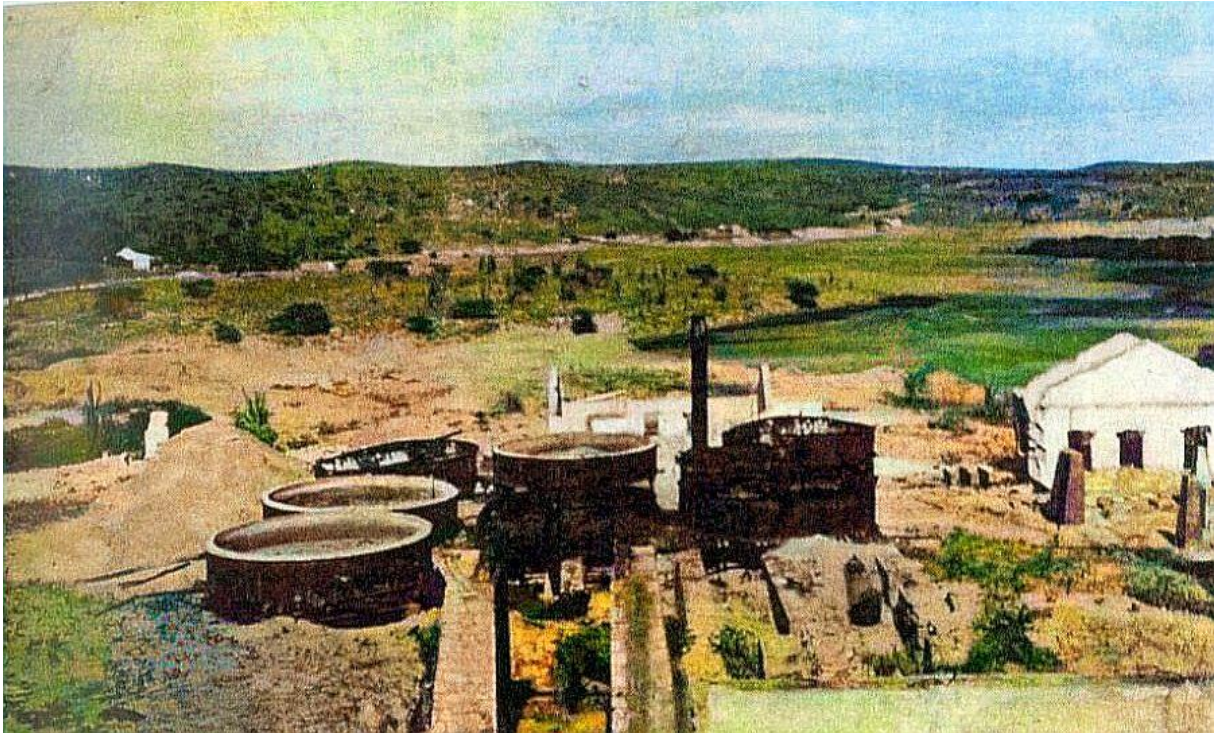
Goudmijn bij Miralamar, begin 20e eeuw. Links het kantoorgebouw, in het midden de smelterij (met schoorsteen), rechts het afdak waaronder het erts bekeken werd, daarachter de hijsmachine met wiel waarlangs de touwen liepen om in de mijn af te dalen. Op de voorgrond de berg uitgesorteerde stenen waarin geen goud aanwezig is. (coll. Coomans-Eustatia)

In 1899 werd de Gold Mining Company opgeheven en werd, eveneens in Londen, een nieuwe maatschappij opgericht, de Aruba Gold Concessions, Ltd.. Onder leiding van de heren Jennings en Hoskin werd door deze maatschappij de goudsmelterij op Balashi opgericht en mijnen geslagen over heel Aruba, waaronder eentje bij Mira Lamar. Die mijn, Mil Speranza, was een moderne mijn voor die tijd: verse lucht werd door een windmachine de mijn ingeblazen. De schachten en tunnels werden gestut door houten balken. Er werd in ploegendienst gewerkt in drie perioden van elk acht uur en de

tunnels werden betreden met kaarslicht. Het werk was buitengewoon zwaar, mede door de hitte en de hardheid van het gesteente. Daarom werd er ook gewerkt met dynamiet.

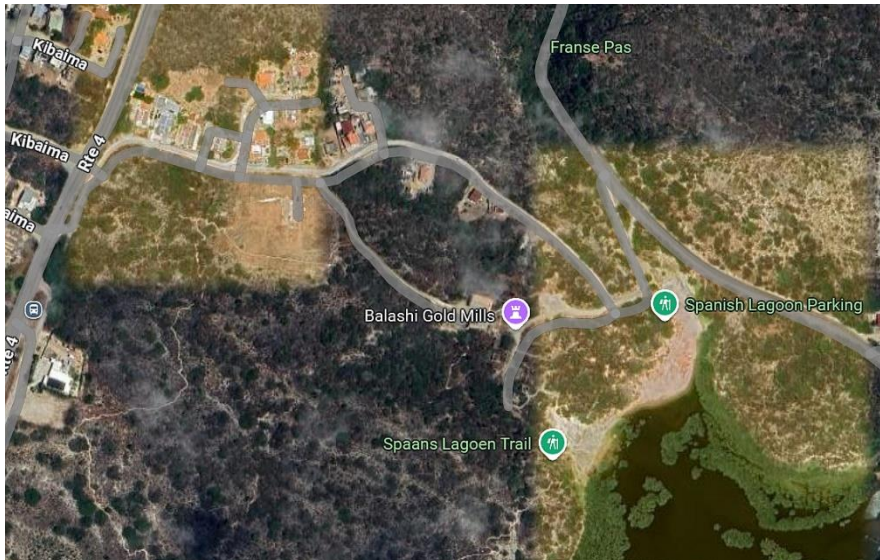
De hoofdschacht liep schuin naar beneden bijna 300 meter diep, zodat men langs een ladder kon afdalen; wagonnetjes, skieps genaamd, op rails, konden het erts naar boven brengen, getrokken door een stoomlier. Na het sorteren van goudhoudend erts van gewone stenen werd het waardevolle materiaal naar Balashi vervoerd door een 'locomobiel', een op een 19e eeuwse locomotief lijkende grote tractor, door Engelse ingenieurs gebouwd en 'traction engine' genoemd, waar in het Papiamento 'trekinchi' van werd gemaakt. De trekinchi maakte de lange moeilijke tocht naar Balashi en terug en kwam daarbij nog wel eens vast te zitten in de modder. Dan moesten de arbeiders massaal aantreden om hem er weer uit te trekken. Een van de plekken waar dat nog al eens gebeurde staat sindsdien bekend als 'Marawiel', de plaats waar het wiel vastraakt. Door de enorme investeringen die voor de bedrijfsvoering nodig waren en de geringe opbrengsten van de goudwinning heeft de Aruba Gold Concessions, op één jaar na, nooit winstgevend kunnen werken. Na acht jaar werden de activiteiten in 1908 weer gestaakt.

Een lokale onderneming, de Aruba Goud Maatschappij, nam de concessie plus de machinerieën en gebouwen over. Aanvankelijk waren de resultaten vrij goed en was de Goudmaatschappij de voornaamste bron van inkomen voor het eiland. Maar ook deze maatschappij was geen lang bestaan beschoren omdat de Eerste Wereldoorlog de verdere bedrijfsuitoefening onmogelijk maakte. De Goudmaatschappij haalde trouwens niet zelf het erts uit de mijnen. Dat werd gedaan door honderden individueel opererende mijnwerkers die het beste oog hadden voor erts met een hoog goudgehalte. Nadeel van dit zg. tributer-systeem was wel dat zodra een ader of laag te diep ging of te moeilijk te bewerken werd, deze werd verlaten om ergens anders, waar het gemakkelijker werken was, opnieuw te beginnen. Zo werd nooit het onderste uit de kan gehaald en is het goudgehalte van het gewonnen erts steeds verder achteruitgegaan.

Goudverwerking op Balashi vroeger; foto boven: de ronde tonnen bevatten zoetwater en het cyanide mengsel; foto onder: de machines om goudhoudende steen te vergruizen met hulp van een stampmolen

Tijdens de Eerste Wereldoorlog waren dynamiet en de grondstoffen om de ertsen te zuiveren niet meer te krijgen en kwam de productie helemaal stil te liggen. Na de oorlog bleek het materiaal op Balashi dat jarenlang niet gebruikt en niet onderhouden was, helemaal niet meer te gebruiken te zijn. Daarmee kwam een (voorlopig?) eind aan de goudwinning op Aruba

Locatie van de ruïne van de Balashi goudmijn, te vinden als afslag bij de Franse Pas. Achter deze ruïne is een mooie wandeling, deels langs het Spaanse Lagoen (wandelpad rechts). Let op, loopt rond het privé terrein van ene Maduro. Kies halverwege een smal pad terug (dus niet doorlopen op het brede pad richting de brug: de trail).

Hoofdbron: <http://www.historiadiaruba.aw/>